

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ДО ФОРМУВАННЯ СВІТОРОЗУМІННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються особливості підготовки вчителя до формування світорозуміння особистості молодшого школяра в системі післядипломної педагогічної освіти. Запропоновано такі форми організації роботи з педагогами, як тренінг та дистанційне навчання.

Ключові слова: *підготовка вчителя, післядипломна освіта, дистанційне навчання, тренінг, світорозуміння молодшого школяра, ігрова діяльність, дослідницька діяльність.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Актуальність проблеми підготовки вчителя до формування світорозуміння особистості молодшого школяра визначається сучасними тенденціями розвитку освіти України, згідно з якими держава має забезпечувати виховання в дітей і молоді демократичного світогляду, національних світоглядних позицій, ідей, поглядів, переконань, розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти й самореалізації особистості. Отже, наявною є суперечність між соціальним замовленням на педагога, здатного формувати світорозуміння особистості дитини, виховувати національні світоглядні позиції та відсутністю в системі підвищення кваліфікації вчителів комплексу заходів, спрямованих на підготовку такого вчителя.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям уходить до складу науково-дослідної теми кафедри дошкільної та початкової освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти «Формування професійної компетентності педагогів дошкільних навчальних закладів та загальноосвітніх шкіл I ступеня» та науково-дослідної теми кафедри педагогіки початкового навчання Інституту педагогічної освіти Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського «Теоретико-методичні засади формування світогляду в дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку» (№0105U008309).

Мета дослідження – визначити особливості підготовки вчителя до формування світорозуміння особистості молодшого школяра в системі післядипломної педагогічної освіти.

Нами поставлено наступні дослідницькі завдання:

1. Проаналізувати сучасні дослідження проблеми підготовки педагогів у системі післядипломної освіти.
2. Визначити переваги дистанційного навчання в системі післядипломної освіти.
3. Розробити програми тренінгу та спецкурсу для дистанційного навчання, спрямованих на підготовку вчителя до формування світорозуміння особистості молодшого школяра.

Аналіз досліджень порушеної проблеми. Система післядипломної освіти є важливою і невід’ємною складовою безперервної освіти. Її метою є забезпечення поглиблення, розширення і оновлення професійних компетенцій фахівців. Теоретичні основи розвитку системи післядипломної педагогічної освіти обґрунтовано у фундаментальних дослідженнях В. Бондаря, В. Киркалова, С. Крисюка, В. Маслова, Н. Протасової, П. Худоминського, Т. Шамової та інших. Концептуальні положення розвитку професійної компетентності педагогів у процесі курсової підготовки викладені в працях А. Вербицького, А. Даринського, В. Кучинського, В. Максимової, М. Нечаєва, А. Нікуліної, В. Ушакової та ін.

Проблеми безперервної педагогічної освіти завжди були в полі зору дослідників. Так, питанням вдосконалення роботи системи післядипломної педагогічної освіти були приділяли увагу вчені В. Бондар, А. Даринський, І. Жерносек, С. Крисюк, О. Купцов, В. Маслов, Н. Протасова, В. Пуцов, А. Худомінський та ін. Аналіз теоретичних та технологічних аспектів проблеми забезпечення готовності вчителя до інноваційної професійної діяльності в системі безперервної педагогічної освіти подають у своїх дослідженнях В. Кваша, О. Козлова, Н. Клокар, Л. Леонова, Л. Овсянникова, Л. Подимова, С. Подимова, С. Поляков, Л. Седова та ін.

Теоретичну основу змісту роботи з молодшими школярами становлять концептуальні ідеї гуманістичної парадигми освіти (Г. Балл, С. Гончаренко, І. Зязюн, Г. Костюк, А. Маслоу, К. Роджерс, В. Сухомлинський, А. Сущенко та ін.); закономірності формування особистості та розвитку дитини дошкільного та молодшого шкільного віку (І. Бех, Д. Ельконін, О. Запорожець, Я. Коломінський, О. Кононко, С. Максименко, В. Мухіна та ін.); наукові положення щодо формування світогляду та його структури (А. Азархін, Р. Арцишевський, В. Буянов, В. Шинкарук та ін.); концепція особистісно орієнтованого виховання (І. Бех, О. Кононко, О. Пехота та ін.);

теорія ігрової діяльності (Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Леонтьєв); особливості використання засобів ігрової діяльності в навчально-виховному процесі (Ш. Амонашвілі, Л. Артемова, Н. Кудикіна, В. Менджеричька, В. Мухіна, В. Сухомлинський, А. Усова та ін.); ідеї щодо природи та функцій дослідницьких умінь і навичок як соціального феномена (А. Арнольд, К. Абульханова-Славська та ін.).

Виклад основного змісту дослідження. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє модернізувати та підвищити ефективність навчання, автоматизувати й технологізувати процес навчання. Завдяки інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій в навчальний процес з'явилися передумови впровадження й розвитку дистанційної освіти, яка базується на використанні інформаційних і телекомунікаційних технологій та дозволяє забезпечити необхідний рівень підвищення кваліфікації педагогів. Така форма дозволяє отримувати знання без постійного відвідування навчального закладу та уможливорює неперервне професійне вдосконалення протягом усього життя.

Дослідженням стану та перспектив розвитку дистанційної освіти займалися зарубіжні вчені (Дж. Андерсон, Е. Доунс, Т. Едвард, К. Кларк, Дж. Мюллер, А. Огур, М. Рід, Р. Філіпс, К. Хантер, Д. Якобсен та ін.). Теорія та практика дистанційного навчання були предметом російські дослідників (О. Андреев, М. Бухаркіна, Б. Гершунський, В. Кашицин, В. Кінелев, М. Моїсеєва, В. Овсянніков, Є. Полат, В. Солдаткін, А. Хуторський, С. Щенніков та ін.). Серед вітчизняних науковців, які розробляли науково-педагогічні основи дистанційної освіти, слід відзначити В. Бикова, П. Дмитренка, Г. Козлакову, Н. Корсунську, В. Кухаренка, В. Олійника, В. Рибалку, С. Сазанова, В. Стефаненка, П. Таланчука, О. Третьяка та ін.

В. Стефаненко вважає, що дистанційне навчання у вищій школі дозволяє забезпечувати високий рівень інтерактивності навчання, що є одним з основних показників якості цієї системи. Інтерактивність у дистанційному навчанні зумовлює необхідність індивідуального підходу до тих, хто навчається, у процесі навчання, а також технічне забезпечення інтерактивності комунікацій. Це потребує визначення таких критеріїв індивідуалізації, які сприятимуть підвищенню результативності навчання на відстані [5].

Дистанційне навчання трактується як цілеспрямований процес взаємодії між собою всіх суб'єктів навчання на всіх етапах навчання, незалежно від їх розташування у просторі й часі, який базується на використанні широкого спектра традиційних засобів і засобів інформаційно-

комунікаційних технологій та реалізується у певній дидактичній системі. На думку О. Хмель, дистанційна освіта – це система, у якій реалізуються процеси дистанційного навчання, виховання і, як результат, розвиток особистості з позитивними якостями з точки зору суспільства, держави та загальнолюдських цінностей [6].

Дидактика дистанційного навчання в Україні, за визначенням Д.Бодненка являє собою сукупність ідей, поглядів, уявлень, авторських шляхів, що спрямовані на тлумачення навчального процесу в системі дистанційного навчання [1].

В. Олійником сформульовано основні принципи побудови дистанційної технології навчання: принцип пріоритетності психолого-педагогічних, соціальних та санітарно-гігієнічних підходів; принцип модульного підходу до відбору та конструювання змісту дистанційного навчання, його програмно-методичного забезпечення та організації навчального процесу; принцип максимально можливої інтеграції змісту дистанційного навчання; принцип формування інформаційного середовища відповідно до цілей, завдань та моделей дистанційного навчання; принцип підготовленості (принцип стартового рівня) особистості до дистанційного навчання; принцип активного зворотного зв'язку [2].

Метою підготовки вчителя до формування світорозуміння особистості молодшого школяра в системі післядипломної педагогічної освіти є розвиток професійних компетенцій учителів початкової школи, необхідних для здійснення процесу формування світорозуміння учнів шляхом застосування ігрової та дослідницької діяльності.

Дистанційне навчання передбачає роботу з учителями на очних сесіях та у дистанційному форматі. У процесі цієї роботи педагоги ознайомлюються з особливостями формування особистісних умінь пізнання дитиною світу шляхом системного провадження ігрової та дослідницької діяльності.

Під час першої очної сесії доцільним є проведення тренінгу «Ігрова діяльність як засіб формування світорозуміння молодших школярів», який розрахований на 18 годин [4].

Мета тренінгу – формування професійних компетенцій учителів початкової школи щодо ефективного використання засобів ігрової діяльності у формуванні світорозуміння молодших школярів.

На думку В. Пуцова, змістом навчального процесу у системі післядипломної педагогічної освіти мають стати знання, вміння, досвід творчої діяльності і емоційно-ціннісне ставлення до своєї діяльності [2]. Отже, завданнями тренінгу визначено систематизувати знання, формувати

вміння й навички та розвивати установки до здійснення певної діяльності, а саме: систематизувати знання щодо сучасних тенденцій та особливостей формування світорозуміння учнів початкової школи; психолого-педагогічних особливостей молодших школярів; сутності та структурних компонентів світорозуміння, особливостей його формування в дітей; сутності ігрової діяльності як форми пізнання дитиною світу, як провідної діяльності дитини у віці шести років; класифікації ігор із використанням різних критеріїв, структурних компонентів гри; формувати вміння та навички здійснювати процес формування світорозуміння дітей; ідентифікувати психолого-педагогічні особливості навчання молодших школярів та забезпечувати їх урахування при здійсненні професійної діяльності; створювати умови, що сприятимуть підвищенню ефективності процесу формування світорозуміння; включати засоби ігрової діяльності до навчально-виховного процесу відповідно до навчальних потреб, мети, завдань; моделювати ігри різних видів та застосовувати прийоми керівництва грою з метою реалізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії; розвивати установки до аналізу, інноваційності та самовдосконалення.

Реалізація завдань для досягнення очікуваних результатів здійснюється на тренінгу шляхом розгляду навчального матеріалу на лекціях; самостійного вивчення слухачами навчального матеріалу на основі розробленого для тренінгу комплексу навчально-методичних матеріалів; виконання практичних завдань, спрямованих на набуття слухачами вмінь і навичок застосовувати набуті теоретичні знання на практиці; участі слухачів у семінарських заняттях з метою розвитку критичного мислення, установок і рис для використання в професійній діяльності здобутих знань, умінь і навичок; проведення вхідного тестування та підсумкового контрольного тестування.

Спецкурс для дистанційного навчання «Формування досвіду дослідницько-пошукової діяльності молодших школярів» є складовою частиною підготовки вчителя до формування світорозуміння особистості молодшого школяра в системі післядипломної педагогічної освіти [4].

Мета спецкурсу – формування професійних компетенцій учителів початкової школи щодо формування досвіду дослідницько-пошукової діяльності молодших школярів.

Завданнями курсу є такі: систематизувати знання щодо сучасних тенденцій та особливостей організації дослідницької діяльності молодших школярів як форми пізнання світу; сутності дослідницької діяльності та особливостей її формування у молодших школярів; емпіричних проявів ефективної дослідницької поведінки; дослідницьких методів навчання

в теорії та практиці початкової школи; методів розвитку дослідницьких здібностей молодших школярів; методу проєктів як засобу набуття досвіду дослідницької діяльності; формувати вміння та навички організувати дослідницьку діяльність молодших школярів; ідентифікувати емпіричні прояви ефективної дослідницької поведінки та забезпечувати їх урахування при організації дослідницької діяльності; створювати умови, що сприятимуть підвищенню ефективності процесу формування досвіду дослідницької діяльності; використовувати метод проєктів у навчально-виховному процесі відповідно до навчальних потреб, мети, завдань; моделювати дослідницьку діяльність та застосовувати прийоми керівництва нею з метою реалізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії; розвивати установки до аналізу, інноваційності, самовдосконалення, креативності.

На вступній очній сесії проводиться тренінг (6 год.), складовими якого є такі: вступна частина, на якій презентується спецкурс, відбувається знайомство учасників, проводиться вхідне діагностування та формуються правила взаємодії; основна частина складається з лекційних, практичних і семінарських занять та представлена двома темами «Теоретичні засади формування досвіду дослідницької діяльності молодших школярів» та «Метод проєктів як засіб формування досвіду дослідницької діяльності учнів»; заключна частина, на якій підводяться підсумки та оцінюється ефективність тренінгу. Дистанційне навчання (9 год.) включає вивчення теоретичного матеріалу, практичні й семінарські заняття та самостійну роботу вчителів та представлена двома темами. На підсумковій очній сесії (3 год.) проводиться підсумковий контроль у формі тесту, відбувається захист індивідуальних творчих проєктів, підводяться підсумки роботи в межах спецкурсу та оцінюється ефективність спецкурсу.

Аналіз теоретичних досліджень підготовки вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти та вивчення сучасного стану порушеної проблеми дозволили зробити висновки про те, що необхідно оперативно реагувати на тенденції та перспективи розвитку галузі й досягнення педагогічної науки. Післядипломна педагогічна освіта спрямована на забезпечення поглиблення, розширення і оновлення професійних компетенцій фахівців.

Навчальний процес у системі післядипломної освіти повинен бути мобільним і динамічним, доцільним є використання інноваційних форм проходження курсової підготовки (дистанційне навчання), що дозволить врахувати індивідуальні й фізіологічні особливості та навчально-пізнавальні можливості слухачів. Проблема впровадження дистанційного навчання в систему освіти України є актуальною та зумовлює проведення певних

теоретичних та практичних досліджень у цьому напрямі.

Практичне значення результатів дослідження. Розроблено програми тренінгу «Ігрова діяльність як засіб формування світорозуміння молодших школярів» та спецкурсу для дистанційного навчання «Формування досвіду дослідницько-пошукової діяльності молодших школярів», посібник для слухачів курсів «Формуємо світогляд дитини в ігровій та дослідницькій діяльності», які пройшли апробацію під час курсів підвищення кваліфікації педагогів початкової школи в Миколаївському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти.

Викладені положення проведеного дослідження не претендують на остаточне розв'язання проблеми підготовки вчителів до формування світорозуміння особистості молодшого школяра в системі післядипломної педагогічної освіти. Доцільним вбачаємо вдосконалення системи цієї роботи та підготовку педагогів дошкільних навчальних закладів до формування світорозуміння особистості дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бодненко Д.М. Підготовка викладачів вищого навчального закладу до здійснення дистанційного навчання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 „Теорія та методика професійної освіти” / Д.М. Бодненко. – К., 2008. – 20 с.
2. Олійник В.В. Організаційно-педагогічні основи дистанційної освіти і навчання: Організаційно-педагогічне дослідження / Олійник В.В. – К.: ЦППО, 2001. – 36 с.
3. Професійний розвиток педагогічних працівників: практична андрагогіка: [науково-методичний посібник / [Пуцова В.І., Набоки Л.Я., Ніколенко Л.Т.]; за заг. ред. В.І. Пуцова, Л.Я. Набоки. – К.: ЦППО, 2007. – 228 с.
4. Сокурєнко О.О. Формуємо світогляд дитини в ігровій та дослідницькій діяльності: [навчальний посібник] / Олена Олексіївна Сокурєнко. – Миколаїв: МОППО, 2008. – 124 с.
5. Стефаненко П.В. Теоретичні і методичні засади дистанційного навчання у вищій школі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / П.В. Стефаненко. – К., 2002. – 37 с.
6. Хмель О.В. Дидактичні умови організацій дистанційного навчання студентів фізико-математичних факультетів педагогічних університетів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.09 “Теорія навчання” / О.В. Хмель. – К., 2006. – 20 с.

СОКУРЄНКО Е.А.

ПОДГОТОВКА УЧИТЕЛЯ К ФОРМИРОВАНИЮ

МИРОПОНИМАНИЯ ЛИЧНОСТИ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНИКА В СИСТЕМЕ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассматриваются особенности подготовки учителя к формированию миропонимания личности младшего школьника в системе последипломного педагогического образования. Предложено такие формы организации работы с педагогами как тренинг и дистанционное обучение.

Ключевые слова: подготовка учителя, последипломное образование, дистанционное обучение, тренинг, миропонимание младшего школьника, игровая деятельность, исследовательская деятельность.

O.O.SOKYRENKO

THE TRAINING OF TEACHER FOR THE FORMING OF CONCEPTION OF THE WORLD OF PRIMARY PUPIL'S PERSONALITY IN THE SYSTEM OF POST GRADUATED PEDAGOGICAL EDUCATION

The article regards particularities of future teacher training for the forming of conception of the world of primary pupil's personality in the system of post graduated pedagogical education. The author proposes the following forms of organization work with teachers: training and long-distance training.

Key words: teacher training; post graduated education; training; conception of the world of primary pupil; playing activity; research activity.